

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för mat, hälsa och miljö MHM

Måltidens betydelse för social gemenskap

Intervjuer med åtta blivande hem- och konsumentkunskapslärare

Veronica Schön

Examensarbete 10 poäng

Läroprogrammet, inriktning hem- och konsumentkunskap

Handledare: Monica Petersson

Examinator: Christina Berg

Datum: Juni 2007

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för mat, hälsa och miljö MHM
Box 300, SE 405 30 Göteborg

Titel: Måltidens betydelse för social gemenskap.

Intervjuer med åtta blivande hem- och konsumentkunskapslärare.

Författare: Veronica Schön

Typ av arbete: Examensarbete, 10 p

Handledare: Monica Petersson

Examinator: Christina Berg

Program: Lärarprogrammet, inriktning hem- och konsumentkunskap

Antal sidor: 23

Datum: juni 2007

Sammanfattning

Måltiden kan behandlas och ses ur många olika perspektiv så som fysiologiska där näringen är främsta motivet men även ur kulturella och sociologiska perspektiv. Mat är inte bara näring, utan också gemenskap och mättnad. Detta har varit utgångspunkten i den här uppsatsen då fokus varit på den sociologiska aspekten på måltiden.

I uppsatsen är det måltidens sociala betydelse för gemenskap som behandlas. Syftet med arbetet är att undersöka hur blivande hem- och konsumentkunskapslärare tänker kring måltidens betydelse för social gemenskap ur två perspektiv. Det handlar dels om betydelsen i deras eget liv, dels hur de tänker kring detta i sin blivande profession som lärare i hem- och konsumentkunskap.

I den empiriska undersökningen har åtta intervjuer med blivande lärare inom hem- och konsumentkunskap genomförts. Deltagarna delades upp i två grupper, de som läst tre terminer på inriktningen och de som läser sin första termin på inriktningen. Till intervjuerna utformades en frågeguide med utgångspunkt från deltagarnas lunchvanor i skolan, följt av deras syn på måltidens sociala betydelse. Intervjувaren har sedan transkriberats och analyserats.

Genom undersökningen och litteraturstudien har det framkommit att mat har stor betydelse för den sociala gemenskapen. Resultatet visar även att båda grupperna hade ungefär samma syn på måltidens betydelse för social gemenskap. Enda skillnaden mellan samtliga deltagarna var när de fick beskriva hur man kan undervisa om måltidens sociala betydelse. Där blev svaren kreativa och uppfinningsrika och deltagarna kom med flertalet olika förslag. Vid val av lunch i skolan så fanns det tre faktorer som deltagarna ansåg var avgörande för deras val, nämligen ekonomi, smidighet och sällskap. Men huvudsaken var ändå att sällskap kring måltiden var väldigt viktigt för deltagarna.

Nyckelord: Hem- och konsumentkunskap, social gemenskap, måltid, lunchvanor

Innehåll

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund	2
2.1 Normativa bilder av en ”riktig måltid”	2
2.2 Måltidens sociala betydelse.....	3
2.3 Faktorer som påverkar vårt val av mat.....	4
2.4 Matvanor i de nordiska länderna.....	4
2.5 Måltidens betydelse för social gemenskap i hem- och konsumentkunskap.....	4
3. Syfte.....	6
3.1 Frågeställningar	6
4. Metod.....	7
4.1 Val av metod	7
4.2 Förförståelse	7
4.3 Att välja deltagare	8
4.4 Förberedelser och genomförande	8
4.5 Etiska aspekter.....	9
5. Resultat	10
5.1 Analys.....	10
5.1.1 Respondenternas val av lunch	10
5.1.2 Måltidens betydelse för social gemenskap i respondenternas eget liv.....	11
5.1.3 Måltidens sociala betydelse i klassrummet	12
5.1.4 Undervisning om måltidens betydelse för social gemenskap	13
6. Diskussion	16
6.1 Metoddiskussion.....	16
6.2 Resultatdiskussion.....	17
6.2.1 Påverkningsfaktorer vid lunchval.....	17
<i>Ekonomi</i>	17
<i>Smak och mättnad</i>	17
<i>Kommunikation</i>	17
<i>Smidighet</i>	18
6.2 Samhörighet och social gemenskap	18
6.3 Undervisning i skolan.....	18
6.4 Slutsatser	19
6.5 Fortsatt forskning	20
7. Referenslista	21
Bilaga.....	23

1. Inledning

Mat är en livsnödvändighet för oss, vi måste få i oss en viss mängd mat varje dag för att hålla oss pigga och friska. Men som Borg (2003) menar handlar det inte bara om näring, utan det är mycket mer som social gemenskap, att känna mättnad och trygghet i vardagen. Mat kan ses ur många olika perspektiv, men vanligtvis förknippas mat med fysiologiska aspekter som energi och näring. Den här uppsatsen har därför sin utgångspunkt kring måltidens sociala betydelse. Detta för att ge en möjlighet till inblick i hur människor tänker kring måltidens betydelse för social gemenskap.

I uppsatsen har fokus mot blivande hem- och konsumentkunskapslärare valts. Detta beror till stor del på att skolämnet hem- och konsumentkunskap bygger på fyra hörnstenar; mat och måltider, boende, konsumentekonomi och social gemenskap. Genom att studera blivande lärare inom ämnet kan en inblick fås i hur de tänker kring två av kunskapsområdena i en kombination med varandra, det vill säga måltidens betydelse för social gemenskap.

Utifrån grundskolans kursplan för hem- och konsumentkunskap (Skolverket, 2000) har ett mål att sträva mot för skolan valts ut som utgångspunkt i uppsatsen. Målet är följande:

Skolan skall med sin undervisning i hem- och konsumentkunskap sträva efter att eleven utvecklar skicklighet i att organisera, tillaga och arrangera måltider samt förståelse av måltidens betydelse för gemenskap, hälsa, kommunikation och kultur (Skolverket, 2000 s 19)

I ovanstående mål att sträva mot har en liten del valts som fokus, *förståelse för måltidens betydelse för gemenskap*, i uppsatsen. Anledningen att välja kursplanen för grundskolan, är för att ringa in ett problemområde och begränsa uppsatsens omfång vid undersökningen. Men dessutom för att kursplanen finns nära tillhands för deltagarna, eftersom kursplanen är fokuserad i lärarutbildningen. Den här avgränsningen innebär att undersökningen blir specifik för en viss målgrupp, det vill säga blivande hem- och konsumentkunskapslärare, men den fungerar även som utgångspunkt för de flesta grupperna i samhället, då social gemenskap kring måltiden existerar i alla grupper av individer.

I uppsatsen kommer även deltagarnas val av lunch att undersökas, för att ge en inblick i hur de blivande lärarna väljer att äta sin lunch då de är i skolan. Detta som en utgångspunkt för den fortsatta undersökningen där den sociala betydelsen ligger som fokus.

2. Bakgrund

I bakgrunden kommer ämnesområdet att belysas i form av några olika infallsvinklar, som visar på hur forskare ser på måltiden och dess sociala betydelse. Inledningsvis presenteras olika normativa bilder av en ”riktig” måltid samt en genomgång av måltidens sociala betydelse och olika faktorer som påverkar oss när vi väljer mat. Därefter kommer en presentation av hur matvanorna ser ut i Norden. Detta för att kunna jämföra med hur lunchvanorna ser ut i förhållandet mellan Norden och de studenter som har intervjuat till grund för arbetet. Till sist ges en inblick i skolämnet hem- och konsumentkunskap, där ämnet studeras utifrån didaktisk litteratur som berör måltidens betydelse för social gemenskap.

2.1 Normativa bilder av en ”riktig måltid”

För att ge en förståelse för vad som anses vara en ”riktig måltid” kommer det i nedanstående text att presenteras några olika synsätt på av vad en ”riktig” måltid är, gjorda av forskare.

Enligt sociologen Anne Murcott, så består en ”riktig måltid” av tillagad mat som är kombinerad på rätt sätt för att ge en bra helhet. Den består av en kombination av kött och två olika slags grönsaker. Den ”riktiga måltiden” representerar inte bara maten, utan ger även en inblick i hur familjen fungerar. Nu, kring 2000-talet kan en ”riktig måltid” bestå av bara en sallad eller en pasta, som ett resultat av att många matkulturer i världen har blivit sammanfogade med varandra (Ekström & Jonsson, 2007). En måltid består oftast av både fasta och flytande komponenter och måltiden har även dimensioner av olika smaker så som; neutralt, sött och surt (Mäkelä, 2001).

I en finsk studie som refereras i Ekström och Jonsson (2007) framkom att arbetarklassmödrarnas idé om en ”riktig måltid” var en varm och tillagad rätt tillsammans med sallad och gott sällskap för att bli till en bra helhet (Ekström & Jonsson, 2007).

Enligt studien *En matdag i Norden* som handlar om matvanor, finns sex stycken livsnödvändiga komponenter för att göra en ”riktig måltid”. De sex komponenterna är följande; en centralpunkt t.ex. kött, fisk eller en vegetarisk motsvarighet; en basvara t.ex. potatis, pasta, ris eller bönor; grönsaker av olika slag; tillbehör t.ex. sås eller pickles; bröd samt dryck. Vidare framkom även att 14% av alla varma måltider i Norden består av tre komponenter; en centralpunkt, en basvara och grönsaker. 13% av alla varma måltider består av fyra stycken komponenter; en centralpunkt, en basvara, grönsaker och något tillbehör (Kjaernes, 2001).

Familjemåltiden beskrivs som en måltid som äts av en person i ett flerpersonshushåll i *En matdag i Norden*. Måltiden intas hemma och äts i sällskap med andra familjemedlemmar eller av alla medlemmarna i hushållet tillsammans. Maten som äts är oftast varm, men behöver inte svara upp mot alla kriterierna ovan. Enligt den här studien existerar fortfarande familjemåltiden i Norden, 60% av alla varma måltider är familjemåltider. Frekvensen av familjemåltider är något högre hos äldre människor och hos hushåll med barn. Sannolikheten att ha familjemåltider är något högre hos par med barn än hos ensamstående personer med barn (Kjaernes, 2001).

2.2 Måltidens sociala betydelse

Maten kommer i framtiden att få en underordnad betydelse medan måltiden som social funktion blir allt viktigare i vårt samhälle som vi lever i säger Jansson (2002). Utifrån den här inledningen följer en presentation om vilken betydelse måltiden har för social gemenskap i vårt samhälle. Avsnittet inleds med en studie gjord 1988, som visar på att den sociala betydelsen av måltiden har varit viktigt för familjerna under en längre tid. Det är intressant att belysa det här för att visa på att det inte är något som uppkommit nyligen. Avsnittet kommer sedan visa på olika studier som handlar om måltidens sociala betydelse, för att ge en inblick i området.

Sören Jansson genomförde 1988 en studie på Södermalm i Stockholm, där han undersökte sextio hushåll, både barnfamiljer, ensamstående med barn och enpersonshushåll. Studien visade att gemenskapen är särskilt viktig i samband med måltiden. I undersökningen framkom att man definitivt inte vill äta ensam och man gör det inte heller om det inte finns synnerligen tungt vägande skäl som att någon måste arbeta över eller liknande händelser. Det är inte så enkelt som att man bara tycker det är trist att äta ensam, utan i stället menar en majoritet av de tillfrågade att de sätter högt värde på att hela hushållet skall delta i måltidsgemenskapen. Man ser vardagsmiddagen som en viktig social handling, något som är värdefullt för familjen som social enhet, inte bara något som är nödvändigt för hushållsmedlemmarnas näringsintag (Jansson, 1988).

När man talar om den sociala aspekten på måltiden, så handlar det oftast om samtal och kommunikation. Mat mättar, men är även ett uttryck för kultur och ett enkelt kommunikationsmedel människor emellan (Ekström, 1993). Abrahamsson m.fl. (1999) menar att människor vill känna samhörighet och gemenskap med andra vilket är väldigt lätt att tillfredställa vid en måltid. Det kan vara en anledning till att man ibland går till bords trots att man egentligen inte är hungrig, för att känna tillhörighet och samvaro med de andra kring bordet (Abrahamsson m.fl. 1999).

Måltiden kan även, som tidigare nämdes, användas som ett verktyg för kommunikation. Människor kan använda maten som ett konversationsämne, då nästan alla människor har en åsikt om mat, eller någon form av förhållningssätt till maten, antingen positiva eller negativa tankar kring maten (Statens livsmedelsverk, 2001).

Lunchpausens tre hörnpelare avkoppling, näring och gemenskap – ger oss energi och håller oss friska menar Borg (2003). Borg skriver även att den sociala miljön förändras och gör att vi inte lika ofta samlas kring en måltid som vi gjorde förr. Det handlar inte bara om att få i sig näring när vi äter, utan också om att få uppleva mättnad, social gemenskap, trygghet och att få en struktur eller rytm i dagen. Borg anser att detta är väldigt viktigt och hoppas därför på att vi ska hitta tillbaka till den gemensamma måltiden inom en snar framtid.

I människors vardagsliv, är utgångspunkten för maten illustrerad med hjälp av mat, tillagning, ätandet och uppförande vid bordet. De kulturella och sociala betydelseerna för mat och måltiden är därför sammankopplade med vår identitet som människa och vår tillhörighet till samhället vi lever i (Fjellström, 2007). Svedberg (2007) menar att människan är social och behöver andra människor. Han betonar individens behov av att finna en person med en betydelsefull relation till sig själv som den primära energin i ett socialt liv.

2.3 Faktorer som påverkar vårt val av mat

Vilka faktorer som påverkar oss då vi väljer vad vi skall äta till lunch är individuellt. I texten nedan kommer några olika aspekter presenteras, som enligt tidigare forskning har en inverkan när vi väljer vad vi ska äta.

Vid val av mat sker flertalet valhandlingar och beslut på flera olika områden. De olika områdena är ekonomiska prioriteringar, fysiologiska aspekter, hänsyn till tidsfaktorn och de sociala relationerna. Dessa olika faktorer har större eller mindre utrymme eller dominans och prioriteras olika i skilda typer av hushåll och samhällen (Ekström, 1990).

Hela matlagningsprocessen i hemmet, från det att man funderar på vad man ska äta tills maten är klar för att ätas grundas på olika beslut. Dessa beslut och handlingar äger rum i en bestämd social och kulturell miljö och olika faktorer ingår i besluten så som; kunskap, tradition, smak och hushållning av resurser (Ekström, 1993).

2.4 Matvanor i de nordiska länderna

Utifrån tidigare presenterad fakta, om att måltiden är viktig för social gemenskap, kommer nedan att presenteras en studie om hur vi äter i Norden. Detta för att ge läsaren en inblick i hur måltidsvanorna ser ut i Norden, som underlag för fortsatt läsning.

I en stor nordisk studie, *En matdag i Norden*, belyses kulturella likheter och skillnader när det gäller måltidsvanor i de nordiska länderna, Norge, Sverige, Danmark och Finland. Studien gjordes på 1200 personer från varje land. Frågorna analyserades i varje land och undersökningsmetoden bestod av telefonintervjuer (Kjaernes, 2001).

Undersökningen visar att nästa alla äter frukost, samt att en majoritet av de deltagande i alla länder äter någon form av kall mat varje dag. I Danmark och Norge är det vanligare med kall lunch än i de övriga två länderna, en lunch kan bestå av t.ex. en sandwich. I Sverige och Finland äter ca 40 procent två eller tre varma maträtter varje dag (Kjaernes 2001). Ett av de varma målen kan ibland vara lite mer sparsamt än det andra och man äter då en enklare lunch, men det är fortfarande varm mat (Mäkelä, 2001).

I undersökningen *En matdag i Norden* framgick det även att man fortfarande tillagar varma måltider, men kanske inte varje dag och man lagar lite lättare måltider vissa dagar. I Sverige äter man mer ute än vad man gör i övriga länder i undersökningen (Kjaernes 2001).

Sett ur en social aspekt så inkluderar ätandet inte bara miljö utan också sällskap. I Danmark, Norge och Sverige är det mer vanligt att äta tillsammans med någon, än att äta själv då det handlar om måltider utanför hemmet. I Sverige och Norge är det en lite större majoritet som äter ensamma i hemmet, än att de äter tillsammans med någon. I Danmark däremot äter man oftare tillsammans med någon än vad man äter ensam när det gäller måltider i hemmet (Kjaernes, 2001).

2.5 Måltidens betydelse för social gemenskap i hem- och konsumentkunskap

I följande stycke kommer jag att presentera hur ämnet ser ut och gestaltas i skolan, samt hur måltidens betydelse för social gemenskap framställs i kursplanen och didaktisk litteratur inom ämnet.

Hem- och konsumentkunskap är ett av grundskolan femton ämnen. Ämnet har ganska lite utrymme i grundskolan, med enbart 118 klocktimmar, utav totalt 6665 klocktimmar. Detta leder till att hem- och konsumentkunskap med sitt breda utbildningsområde, hamnar på en sista plats när det gäller tidsutrymmet i grundskolan (Skolverket, 2005b). Men hem- och konsumentkunskap är ett omtyckt ämne av eleverna. Enligt den nationella utvärderingen NU-03 (Skolverket, 2005a), framgår det att drygt tre fjärdedelar av pojkarna och nio av tio flickor tycker att hem- och konsumentkunskap är ett ämne som intresserar dem. Åtta av tio pojkar och nio av tio flickor anser även att ämnet är viktigt för att kunna hantera livet i hem och familj i deras framtid.

I undersökningen medverkade även föräldrar till eleverna i grundskolan. Dessa föräldrar fick rangordna alla skolans ämnen i den ordning som de ansåg att ämnena hade störst betydelse för deras barns utbildning. Vid sammanställning av rangordningen hamnade hem- och konsumentkunskap på en nionde plats av totalt femton ämnen. Enligt den nationella utvärderingen kan man alltså tydligt se att även föräldrarna tycker att det är ett viktigt ämne i skolan (Skolverket, 2005a).

Eftersom människor och materiella ting står i någon slags samverkan med varandra måste de också studeras tillsammans och det är en del av det unika med hem- och konsumentkunskap. Allt hushållsarbete är socialt, dels görs det ofta med och/eller för andra, dels samverkar hushållet med andra människor och grupper av människor samt med sina omgivning (Grönqvist & Hjälmeskog, 1998).

Maten är en ypperlig utgångspunkt för att ta upp alla de här frågorna som handlar om miljö, hälsa, social samlevnad och konsumentfrågor, på hem- och konsumentkunskapen säger Karin Hjälmeskog i en intervju som publicerats i Pedagogiska Magasinet. Och dessutom pratar man inte bara om det på lektionerna, utan man gör det dessutom genom olika arbetssätt i skolan (Thors, 2005). Att praktisera teoretiska moment på lektionen, är att använda sig av kunskap i handling. Det är aldrig så att man först lär sig något ”teoretiskt” och sedan tillämpar det ”praktiskt” utan man lär sig i verksamheten, genom att delta i den (Grönqvist & Hjälmeskog, 1998).

3. Syfte

Syfte med arbetet är att undersöka hur blivande hem- och konsumentkunskapslärare¹ tänker kring måltidens betydelse för social gemenskap ur två perspektiv. Det handlar dels om betydelsen i deras eget liv, dels hur de tänker kring detta i sin blivande profession som lärare i hem- och konsumentkunskap.

3.1 Frågeställningar

De frågeställningar som har legat till grund för arbetet är följande:

- Vad är viktigt för studenterna vid intag av en lunchmåltid?
- Hur tänker studenterna kring måltidens betydelse för social gemenskap?
- Vad tänker studenterna kring sin undervisning om måltiden med en aspekt på social gemenskap?
- På vilka sätt anser studenterna att man kan undervisa om måltidens betydelse för social gemenskap?

¹ I syftet används benämningen ”blivande hem- och konsumentkunskapslärare”, men i frågeställningarna och metoden har beteckningen ”studenter” valts att användas. Detta på grund av att målgruppen för tillfället är studenter, men även för att blivande hem- och konsumentkunskaps lärare är väldigt långt att använda. Men i syftet är det viktigt att poängtera att det är blivande hem- och konsumentkunskapslärare det handlar om, så att läsaren vet vilket ämne och vilka studenter som är i fokus.

4. Metod

Inledningsvis kommer jag att presentera val av metod. En beskrivning görs även av hur det är att arbeta med en sådan metod, dels för att underlätta förståelsen för de intervjuer som har används i arbetet, dels för att informera om det förberedande arbete som ligger bakom intervjuerna. Avslutningsvis kommer en presentation av hur deltagarna till studien valdes ut, hur förarbetet gick till samt hur genomförandet av intervjuerna gjordes och vilka etiska aspekter som är viktiga att tänka på då man jobbar med intervjuer som metod.

4.1 Val av metod

Intervjuer med några studenter som läser till lärare i hem- och konsumentkunskap har valt som metod, för att genomföra en kvalitativ undersökning.

Anledningen till att intervjuer valts som metod, var för att kunna följa upp svaren och få en mer utförlig information från respondenterna. Vid intervjuer har man stora möjligheter som intervjuare att ställa en följdfråga och be om utvecklande svar, för att kunna förstå hur respondenten tänker och ser på olika saker. Denna möjlighet finns inte vid en enkät, då frågorna redan är skrivna och inte går att utveckla (Patel & Davidsson, 2003).

Platsen för intervjun är viktig och det ska helst vara en plats där båda parterna kan känna sig trygga. Även miljön kring platsen bör vara lugn och för mycket rörelse runt omkring bör undvikas eftersom det tar uppmärksamheten från intervjun (Andersson, 2003). Vid intervjuerna valde jag att vara på skolan, då detta blev lättillgängligt för studenterna att träffas och på så sätt gav en enkel procedur vid själva intervjutillfällena.

4.2 Förförståelse

I en kvalitativ intervju är både respondenten och intervjuaren medskapare i samtalet. Det är dock viktigt att inte lägga orden i munnen på respondenten och inte heller att konstruera ett sammanhängande resonemang utan låta respondenten tala (Patel & Davidsson, 2003). Som intervjuare bör man även vara medveten om sin roll i samtalet och hur olika roller och förhållningssätt kan bidra till ett samtal där olika nyanser i det som studeras framträder (Patel & Davidsson, 2003). En fördel vid intervjuer är om intervjuaren har förkunskaper och är förberedd inom det område som ska studeras. Detta kan ske genom att studera tidigare forskning på området, för att tillägna sig en teoretisk färgad kunskap eller teman som är aktuella för studien (Patel & Davidsson, 2003).

Då även jag själv läser till lärare inom hem- och konsumentkunskap, innebär det att jag och respondenterna har samma bakgrund studiemässigt och vi kan också ha upplevt många liknande situationer. Detta kan jag se som en fördel, då jag har god insikt i ämnet och dessutom redan har en inblick i hur verksamheten i hem- och konsumentkunskap ser ut. Denna kunskap har jag fått genom erfarenheter och mina egna observationer under verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Jag har dessutom genom redovisningar från studiekamrater efter VFU tagit del av deras erfarenheter. Det har gett mig en djupare inblick i den problematik som kan finnas inom ämnet. De nackdelar som kan finnas genom att jag studerar inom samma inriktning som respondenterna, är mina egna förutfattade meningar och en förförståelse för ämnet, vilket kan leda till styrande frågor. Jag har därför i min intervju

valt att inte relatera till mig själv utan istället fokusera på respondenterna och fråga hur de upplever eller tänker i olika situationer.

4.3 Att välja deltagare

Det är svårt att på förhand veta exakt hur många intervjuer man behöver göra. Tidsåtgången spelar roll vid avvägning när det gäller antalet respondenter. Målet var att försöka få ihop tio stycken intervjuer, för att förhoppningsvis få en bredd på svaren och en bra grund för analys.

Urval av respondenter gjordes genom att fråga de studenterna som läser inriktningen inom hem- och konsumentkunskap. I det här fallet fanns det två olika grupper att tillgå. En grupp som läste specialiseringen inom ämnet, vilket innebär att man läser sin tredje termin på inriktningen inom lärarprogrammet, det vill säga hem- och konsumentkunskap. Vid den här tidpunkten är studenterna inne på sista terminen inom inriktningen och har där chansen att göra en fördjupning inom ämnet. Det fanns också en grupp som läste sin första termin på inriktningen och alltså var i början på sin utbildning till hem- och konsumentkunskapslärare.

Undersökningen presenterades för studenterna och en inblick i syftet gavs för att intressera studenterna att ställa upp i undersökningen. Sedan presenterades de dagar som var aktuella för intervjuerna. Efter detta sjönk antalet studenter något av dem som kunde tänka sig att medverka. Detta på grund av att de hade mycket i skolan och dessutom arbetade ena klassen i projektform under tiden och den andra klassen skulle ut på VFU. Datum och tid bestämdes med de studenterna som kunde, vilket resulterade i fyra studenter i varje klass, alltså sammanlagt åtta. Totalt var det sex kvinnor och två män, som deltog i undersökningen. Då intresset i undersökningen inte behandlar genusfrågan, utan endast blivande hem- och konsumentkunskapslärares tankar kring måltidens betydelse för social gemenskap kommer hänsyn inte att tas till denna skillnad mellan kvinnor och män vid analysen och därför sågs inte skillnaderna i deltagandet mellan könen som något problem.

4.4 Förberedelser och genomförande

Det är viktigt att göra noggranna förberedelser, så att man täcker alla aspekter i frågeställningen och berör alla delområden. Alla frågor måste dessutom kritiskt granskas innan intervjun, för att konstatera om alla frågor behöver vara med, eller om vissa frågor kan plockas bort. Det är viktigt att det bara är relevanta frågor som är med i formuläret (Patel & Davidsson, 2003).

När man jobbar med intervjuer som metod är ett frågeformulär bra att arbeta igenom, för att finna de korrekta frågorna. Formuläret kan utformas med öppna frågor eller teman. Det är upp till intervjuaren att knyta an till dessa under intervjun så att samtalet underlättas samtidigt som studiens frågor blir belysta. I frågeformuläret kan man även konstruera följdfrågor, men om respondenten själv tar upp information om följdfrågorna så är det viktigt att man som intervjuare inte avbryter för att ställa frågorna, utan låter respondenten tala (Patel & Davidsson, 2003).

Innan man utför de verkliga intervjuerna, kan man göra en så kallad pilotintervju, för att undersöka om frågorna ger den information som man är ute efter. Detta används även för att testa om frågorna passar målgruppen (Patel & Davidsson, 2003). Jag valde att göra en pilotintervju med två personer för att testa frågorna. De respondenterna som pilotstudien genomfördes på var en bekant samt en student från inriktningen. Frågeformulär till

intervjuerna fungerade i stort sätt bra, men resulterade i att några frågor formulerades om. Frågorna finns att tillgå i en bilaga sist i arbetet. Eftersom några frågor efter pilotstudien formulerades om, så har resultatet från pilotstudien inte används i analysen.

Vid intervjuer finns två vanliga möjligheter för dokumentation. Den ena innebär att man antecknar hela samtalet och sedan förtydligar svaren efter intervjun. Detta kräver ganska mycket träning, eftersom man måste skriva i samma takt som någon pratar. Den andra möjligheten är att göra en ljudinspelning av samtalet, för att sedan efter samtalet kunna skriva ut det i sin helhet (Patel & Davidsson, 2003). En del respondenter kan känna ett obehag över att få sina ord inspelade. Risken finns att personen som intervjuas blir mera försiktig med vad den säger eller kanske rent av hämmad av att samtalet spelas in (Andersson, 2003).

Vid intervjuerna valdes ljudinspelningar som metod för att dokumentera, då jag själv inte är särskilt van att vare sig göra intervjuer eller skriva i den takten som någon pratar och kände mig lite osäker på den biten. En annan anledning till valet var också att det finns en risk att viss data inte kommer med när man skriver för hand. Ljudinspelningar valdes för att intervjuerna skulle kunna fokuseras på respondenten och dess svar och inte på skrivprocessen. När intervjuerna var genomförda användes ljudinspelningarna för att transkribera alla intervjuer ordagrant på datorn, för att ha ett heltäckande och lättillgängligt material vid analysen av intervjuerna. Alla citat som används i analysen är tagna ordagranna utifrån intervjuerna. Detta för att visa vad respondenterna verkligen sa och inte genom en tolkning av uttrycken.

Intervjuerna tog olika lång tid, men de pågick i genomsnitt mellan 15-30 minuter, lite beroende på hur pratglad respondenten var. Alla intervjuer flöt på bra och både respondenterna och jag var aktiva under intervjuerna och höll oss till ämnet.

4.5 Etiska aspekter

Vid en intervju är det viktigt att man tänker på de etiska aspekterna. Detta för att undvika att någon av de medverkande personerna utsätts för frågor som känns för känsliga, närgångna eller påträngande. Alla deltagare skall dessutom informeras om undersökningens syfte och att det är frivilligt att ställa upp (Andersson, 2003).

I min undersökning är alla myndiga och därför behövs inte vårdnadshavarens samtycke inhämtas, vilket hade behövs om deltagarna i studien var omyndiga (Ejlertsson, 2005).

Uppgifter om alla ingående personer i en undersökning skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Frågan om konfidentialitet har ett nära samband med frågan om offentlighet och sekretess (Stingerfonden, 1999, regel 5). Dessutom får uppgifter insamlade om enskilda personer endast användas för forskningsändamål (Stingerfonden, 1999, regel 7).

5. Resultat

I följande text kommer en presentation av analysen utifrån intervjuerna. Alla resultat kommer att redovisas i två kategorier, de respondenter som läser specialisering samt de respondenter som läser första terminen på inriktningen. Jag kommer att presentera de båda kategorierna utifrån några sammanfattande delar av intervjuerna. Delarna som kommer att presenteras är följande:

- Respondenternas val av lunch.
- Måltidens betydelse för social gemenskap i respondenternas eget liv.
- Måltidens sociala betydelse i klassrummet.
- Undervisning om måltidens betydelse för social gemenskap.

De respondenter som ingår i gruppen specialisering är benämnda med ett S samt en siffra för varje deltagare för att skilja dem åt, till exempel S1. De respondenter som läser första terminen på inriktningen är namngivna med ett I samt en siffra bakom för varje deltagare för att skilja dem åt inom gruppen, till exempel I1.

5.1 Analys

Nedan följer den analys som gjord utifrån intervjuerna.

5.1.1 Respondenternas val av lunch

I gruppen av respondenter som läser specialisering valde alla att ta med sig mat från hemmet. Det fanns tre faktorer som alla menade påverkade deras val att ta med sig mat från hemmet. Dessa var att det blev billigast, de fick den maten de tyckte om, samt att det var enklast så. Alla respondenterna i gruppen valde dessutom att äta med sina klasskamrater i någon av skolans lokaler, beroende på var de hade lektion under dagen. Anledningen till detta var att de ville ha det trevligt när de äter, men också för att lära känna sina klasskamrater på ett mer personligt plan. En av respondenterna tyckte även att det är trevligare att äta tillsammans med någon, då respondenten alltid äter ensam hemma är det skönt att få sällskap i skolan.

Man märker skillnad själv då, när jag äter hemma så äter jag själv jämfört när jag äter i skolan, det blir mycket roligare att äta när man är flera. Då har man någon att prata med, hemma blir det att man sätter sig framför TV:n och har TV:n som sällskap. Åh, ska jag äta nu igen, måste jag äta? Har man någon att prata med så blir det en annan femma, det blir lite roligare då. (S1)

Det viktigaste för alla respondenter i gruppen specialisering vid intag av en lunchmåltid i skolan var att bli mätt. Dessutom var lagad mat ett måste för några, detta för att hålla sig mätta hela dagen om de har en lång dag i skolan.

Att jag blir mätt är det viktigaste. Helst lagad mat, för om man går i skolan till tre blir man hungrig innan man kommer hem. Man måste äta lite mer så att man känner att man är mätt hela dagen tills man kommer hem, om jag bara skulle äta en smörgås skulle jag vara jätte hungrig innan dagen var slut. (S4)

Bland respondenterna i gruppen som läser inriktningens första termin valde de flesta att ta med sig mat från hemmet. Motiveringen var att det blir smidigast och billigast. Det var endast

en av respondenterna i gruppen som valde att äta ute varje dag. Anledningen till detta var att respondenten ansåg sig själv vara för lat för att ta med sig mat varje dag.

Alla i gruppen valde att äta sin lunch tillsammans med klasskamraterna, dels för att det är enkelt, trevligt, billigt och dels för att man lär känna varandra på ett annat sätt.

Jag brukar nog försöka äta med mina klasskompisar, här nere i samlingsalen i källaren med medhavd mat. Detta för att det är mest ekonomiskt och dessutom trevligt. (I2)

I gruppen av respondenter från inriktningsens första termin hade respondenterna olika åsikter om vad som var viktigast vid intag av en lunchmåltid. En av respondenterna menade att sällskapet var viktigast, medan de andra respondenterna utöver detta även poängterade att de ville bli mätta. Respondenten som valde att äta ute varje dag ansåg att smak, energi och priset var det viktigaste vid intag av en lunchmåltid.

Smak och att det ger energi för eftermiddagen av dagen. Vad kan mer vara viktigt? Priset är viktigt, man äter ju kanske inte en lunch för 100 kronor när man är student. (I1)

Sammanfattning

Samtliga respondenter var samstämmiga när det gäller vem man väljer att äta sin mat tillsammans med. Alla respondenterna valde att äta tillsammans med sina klasskamrater för att lära känna varandra bättre. Dessutom valde alla att äta i skolans lokaler, lite beroende på var de hade lektion under dagen. Alla utom en respondent så valde alla att ta med sig mat från hemmet, vilket de försökte göra varje dag. Motivet till detta var hos alla att det blev billigast och enklast så.

5.1.2 Måltidens betydelse för social gemenskap i respondenternas eget liv

Gemensamt för alla respondenterna i specialiseringsgruppen var att måltidens betydelse för social gemenskap är väldigt viktigt. En av respondenterna tyckte att det är lätt att samlas kring en måltid, vilket gör det sociala till en naturlig del av måltiden. En annan tyckte att det var viktigt med social gemenskap kring måltiden för att hinna reflektera och diskutera med klasskamraterna om saker som hänt och är aktuella, antingen i privatlivet eller i skolan.

En av respondenterna reflekterade kring sig själv och sin familj och påpekade att man samlas alltid kring måltiden vid olika högtider och festligheter. Respondenten tyckte att det är en självklarhet att samlas kring måltiden, för att alla blir glada när de får mat och att det är avslappnande i rätt miljö.

Om man tänker kring fester och traditioner, så samlas man ju alltid kring maten. Det är liksom en slags höjdpunkt, mat och dryck gör folk glada. Man slappnar av på något sätt. (S3)

Respondenterna tyckte att det var viktigt med social gemenskap vid måltiden i skolan, för att lära känna varandra och inte bara ses på lektionerna i skolan. Skälet till detta var att de ville lära känna sina klasskamrater på ett mer personligt plan.

Ja, jag tycker att det är väldigt viktigt att ha den här sociala gemenskapen i skolan, för att annars skulle det kännas väldigt opersonligt att man inte riktigt känner dem man umgås med. Att man bara kommer till skolan och gör det man ska. Nu får man reda på mer om klasskamraterna, om deras familjer och deras aktiviteter. (S2)

Att måltidens betydelse för social gemenskap är viktigt var den gemensamma faktorn som kom fram vid intervjuerna bland respondenterna som läser inriktningens första termin. Det är en positiv upplevelse att äta tillsammans med andra, var det en respondent som tyckte. En annan hade under hela sin uppväxt haft en social gemenskap vid middagsbordet, vilket gjorde det till en naturlig del i respondentens liv fortfarande. Trevligt sällskap och att slippa äta ensam var en viktig del för en av respondenterna

Jag vill ha ett bord och trevligt sällskap när jag äter. Men däremot spelar det ingen roll hur många det är, det kan vara allt från en person upp till massor. Det viktigaste är att jag har någon att dela min måltid med. (I3)

Sammanfattning

Samtliga respondenter tyckte att det var viktigt med social gemenskap i skolan för att lära känna klasskamraterna bättre. Flertalet tyckte även att det är lätt att samlas kring en måltid, vilket gör den sociala gemenskapen till en naturlig del av måltiden. Trevligt sällskap och att slippa äta själv, var det också många av respondenterna i båda grupperna som satte högt värde på.

5.1.3 Måltidens sociala betydelse i klassrummet

När det gäller måltidens betydelse för social gemenskap hade respondenterna från specialiseringsklassen ganska olika åsikter. Alla tyckte det var viktig på något sätt, men uttryckte det på olika sätt.

En av respondenterna tyckte att eleverna alltid skulle äta tillsammans, detta för att kunna skapa en trivsamt måltid som eleverna vill komma tillbaka till igen. Respondenten trodde att en trivsamt måltid kunde skapas genom att dämpa belysningen, tända levande ljus och lyssna på stillsam musik i samband med måltiden.

Jag tycker att det är väldigt viktigt med social gemenskap kring måltiden. Jag kommer ha sådan undervisning att man försöker äta tillsammans, släcka ner lamporna och tända levande ljus för att göra en mysig stämning vid måltiden. Lyssna på musik och ha det lugnt och skönt vid måltiden. (S3)

Respondenten tyckte även att det var viktigt att visa på hur en måltid kan göras mysig och trevlig. Detta för att visa att man inte behöver sitta framför TV:n och äta, utan att man kan äta en lugn och stillsam måltid tillsammans med vänner eller familjen och umgås med varandra.

Att ha ett sunt förhållningssätt till hur man betar sig vid en trevlig och social måltid. Dels att människor äter mer individuellt nu också, så tycker jag att det är viktigt att visa på den sociala biten i skolan, för att uppmärksamma eleverna på att man kan ha så mycket trevligare och mysigare kring måltiden, än att sitta framför TV:n och släng i sig maten. (S3)

En respondent i gruppen tyckte att måltiden var viktig för att ha en social gemenskap i klassen. För att upplysa eleverna om att man kan ha en lugn och skön måltid där man kan samtala med varandra. Dessutom trodde respondenten att eleverna uppskattar den här måltiden mer eftersom de själva har tillagat den. Att man är halvklass i klassrummet trodde respondenten bidrog till ett bättre samtal mellan eleverna, vilket i sin tur bidrar till en social gemenskap.

I gruppen av respondenter från inriktningens första termin, så tyckte alla att måltidens betydelse för social gemenskap i klassrummet är viktig, men uttryckte det på olika sätt. Nedan följer några av de åsikter som respondenterna tog fram vid intervjuerna.

En aspekt som fördes fram var att det är väldigt viktigt att visa på social gemenskap i skolan, eftersom eleverna kommer från olika förhållanden och därför har upplevt olika saker. Därför är det viktigt att eleverna får möjlighet att känna den sociala gemenskapen som en måltidsskapar. Dock är det ofta tidsbrist, men som lärare hoppas respondenten på att alltid kunna samla sina elever kring middagsbordet för att samtala.

Eftersom samhället är ganska stressat idag är det skönt för eleverna att få en liten stund med lugn och ro, utan att behöva göra något annat. Att göra måltiden till något gemensamt och trevligt tror respondenten kan öka förståelsen för den sociala gemenskapens betydelse kring en måltid.

Att man inte ska behöva kasta i sig maten och sedan stressa vidare till nästa lektion, utan jag tycker att det är viktigt att man gör måltiden till något gemensamt och trevligt.
(I3)

Det är viktigt att få utrymme för reflektion och samtala kring vad man lagat och vad eleverna har för förväntningar på ämnet. Eftersträvansvärt är också att eleverna får en stund av lugn och ro och att de hinner njuta av måltiden.

Sammanfattning

I hem- och konsumentkunskapsundervisningen tyckte samtliga respondenter att det var av stor betydelse med social gemenskap kring måltiden. Motivet till detta var att de ville visa eleverna på att det kan vara trevligt att äta tillsammans med andra. Eftersom samhället idag innebär ganska mycket stress, menade några respondenter att lugn och ro vid måltiden var viktigt. Dessutom ansåg de flesta att samtalat kring maten kan fånga den sociala gemenskapen på ett naturligt sätt i klassrummet.

5.1.4 Undervisning om måltidens betydelse för social gemenskap

Samtliga respondenter i specialiseringsgruppen ansåg att tillagning av en buffé är ett bra arbetssätt i skolan för att öka den sociala gemenskapen i klassen. Motivet var att samtalen kring maten skulle bli mer aktiva om eleverna fick äta av varandras mat. Dessutom kan en presentation av maten inför varandra, skapa ett naturligt samtal kring måltiden, om hur maten har tillagats och vad man har kryddat med. Olika kulturella skillnader kan också visas genom en buffé, vilket respondenterna trodde kunde öka förståelsen för måltidens betydelse för social gemenskap.

Jag tror att buffé kan vara ett bra sätt att arbeta på, för det blir ju socialare, dessutom vill man göra ett bra jobb om andra ska äta maten. Man kanske lägger ner lite extra jobb, på dukning, uppläggning, smakerna och hela tillagningsprocessen om det är andra som ska äta maten. (S3)

En av respondenterna ansåg att det var viktigt att man inte poängterar social gemenskap för mycket för eleverna, då det kan kännas jobbigt för dem, om man verkligen säger att nu ska vi ha social gemenskap. Respondenten trodde mer på att fråga eleverna om vad social

gemenskap är för dem, och föra ett samtal med eleverna om deras önskningar kring måltiden. Att samtala med eleverna om hur man kan förändra måltiden för att öka den sociala gemenskapen eller för att göra måltiden trevligare, var också aspekter som nämdes.

Jag tror att man måste utgå från eleverna för att utveckla den här förståelsen, att de själva får komma med förslag på vad man kan ändra på eller göra annorlunda nästa gång. (S4)

En annan av respondenterna tyckte att man kunde öka den sociala gemenskapen genom olika rollspel i klassen, där man kan visa på olika kulturkrockar.

Man skulle kunna säga att man kommer från en annan kultur eller att man har olika kulturer så att man får se skillnaderna mellan hur man betar sig i olika kulturer, vissa kanske sitter vid bord och äter medan andra sitter direkt på backen. Visa på olika kulturkrockar det kan bli i samhället. (S2)

Att läraren är mer aktiv vid måltiden och försöker föra ett samtal med eleverna trodde en av respondenterna var ett bra sätt för att öka den sociala gemenskapen kring måltiden. Men även att eleverna ska äta samtidigt och duka sina bord fint för att skapa en trevlig stämning. Dessutom trodde respondenten att man kunde vinna något på att skapa en stämning som eleverna vill återkomma till igen.

Att man försöker skapa en positiv stämning när de äter och man kanske släcker ner och gör det lite mysigt, har en låg ljudnivå vid måltiden. Att uppmuntra till något man vill göra igen, som lärare kanske man inte behöver uppta den tiden, utan att man låter dem ha den tiden för sig själva, för att få det lite privat. Man behöver inte stå där och ge dem massa information, utan skapa en neutral funktion. (S3)

Även en av respondenterna som läser inriktningens första termin trodde att en buffé kunde vara en bra utgångspunkt för att utveckla klassen att vara mer sociala med varandra. Detta eftersom man kan väva in väldigt mycket i en buffé. Alla kan laga olika maträtter och presentera maten för varandra, vilket respondenten menade skapar en bra social sammanhållning i klassen.

Genom att äta tillsammans på lektionerna och göra det till en trevlig vana som eleverna vill utveckla och utöva på flera ställen i sitt liv, så ansåg en respondent att man kan utveckla en förståelse för måltidens betydelse för social gemenskap.

När man har lagat en måltid så kan man samtala om måltidens betydelse, och samspelet mellan familj och vänner för att skapa social gemenskap i klassen och på så sätt utveckla förståelse. (I1)

Att man samtalar med eleverna och efterfrågar deras tankar och önskningar om måltiden samt den sociala gemenskapen, och sedan försöker tillfredställa elevernas önskemål och göra måltiden till något speciellt, tyckte en av respondenterna kan öka förståelsen för detta.

Att man verkligen försöker fånga eleverna och kanske fråga dem vad social gemenskap är för dem och hur de vill att deras måltider ska se ut. Lyssna på elevernas önskemål och försöka tillfredställa deras önskningar för att få dem att vilja uppleva samma sak flera gånger om. (I3)

Sammanfattning

När det handlade om hur man kan undervisa om måltidens betydelse för social gemenskap så hade respondenterna olika förslag på hur man kan göra. Buffé var ett inslag som de flesta av respondenterna menade skapade en bättre social gemenskap i klassen, detta genom att eleverna får berätta om sin mat och även smaka på klasskamraternas mat. Andra idéer som uppkom vid intervjuerna var rollspel, att läraren ska vara aktiv vid måltiden, att eleverna ska äta tillsammans och inte stressa för att få gå från lektionen snabbare. Samtliga tyckte även att man måste samtala med eleverna och vara lyhörd för deras önskningar och åsikter om undervisningen.

6. Diskussion

Avsikten med uppsatsen var att undersöka vilken social betydelse måltiden har för blivande hem- och konsumentkunskapslärare, samt vilka faktorer som påverkar studenternas val av lunch i skolan. Jag har valt att fokusera både på deras lunchvanor, samt den sociala betydelsen kring måltiden individuellt och i undervisningssituation. Mitt empiriska underlag grundar sig på åtta intervjuer och är därför för litet för att kunna göra någon form av generalisering.

Nedan följer en metoddiskussion som behandlar de frågetecken och funderingar som uppkommit efter avslutad metod, där aspekter kring den valda metoden och eventuell påverkan på resultatet diskuteras. Efter följer en resultatdiskussion där resultatet diskuteras och analyseras, för att ge läsaren en djupare inblick i resultatet jämfört med tidigare forskning och mina personliga tankar.

6.1 Metoddiskussion

Tolkning av materialet varierar också utifrån mina erfarenheter och min förförståelse inom ämnet. Efter att ha genomfört intervjuerna och transkriberat dem samt gjort en analys av materialet, har jag funderat på val av metod. I efterhand anser jag ändå att andra former av tillvägagångssätt hade blivit svåra att genomföra. Vid observationer hade jag endast sett hur och var deltagarna valde att äta, inte varför de gjorde de val de gjorde. En fördel med enkäter hade varit att jag då kunnat nå flera respondenter och på så sätt fått en bredare undersökning. Men jag var tvungen att anpassa mig till realiteten och mitt val blev därför intervjuer som har fungerat bra.

En av svagheter med intervjuer har med intervjuarens roll att göra. Trots att jag som intervjuare har försökt undvika att påverka respondenter genom mina frågor så är det svårt att säga om jag lyckats. Det är emellertid något som är svårt vid alla intervjuer som genomförs. Detta görs tydligt då bara min närvaro kan ha påverkat vad respondenterna svarat på mina frågor.

Resultatet kan ha blivit påverkat av att jag hade en personlig relation till några av respondenterna, på grund av att jag själv tidigare gått i samma klass. Anledningen till mitt val av respondenter var närheten och smidigheten. Om jag inte hade valt respondenter från den klassen jag tidigare gått i, så hade jag varit tvungen att söka mig längre bort i Sverige för att hitta respondenter som läste specialiseringen inom ämnet. Eftersom utbildningen inte finns på så många högskolor/universitet så hade min undersökning i detta fall blivit väldigt komplicerad.

Miljön där jag utförde intervjuerna varierade något, då vi valde plats beroende på var respondenten befann sig för tillfället. Eftersom respondenterna hade en stressig period i skolan, ville jag försöka göra det så enkelt som möjligt för dem och därför var jag flexibel och valde intervjuplats efter överenskommelse med respondenten. Men alla intervjuer genomfördes någonstans på universitetet. Jag försökte alltid tillsammans med respondenten hitta en lugn och bekväm plats med så lite störande moment som möjligt. Men trots detta så kan platsen ha spelat en roll vid respondentens svar på frågorna.

6.2 Resultatdiskussion

I den fortsatta diskussionen kommer jag att reflektera och diskutera kring olika områden, som jag utifrån analysen anser vara viktiga att diskutera och framhäva för att knyta an till syftet. Detta kommer att göras utifrån respondenternas tankar i förhållande till tidigare forskning inom området.

Inledningsvis presenteras fyra punkter som respondenterna menade påverkade deras val av lunch i skolan. De fyra punkterna är: ekonomi, smak och mättnad, kommunikation samt smidighet. Därefter presenteras samhörighet och social gemenskap för att sedan avslutas med undervisningen i skolan. Som sista punkt under diskussion kommer förslag på fortsatt forskning att presenteras.

6.2.1 Påverkningsfaktorer vid lunchval

Ekonomi

Livet i allmänhet speglas ofta av ekonomi och ett vanligt svar som jag fått erfara under min studietid är: - *Jag kan inte följa med, för jag har inte råd.* Ekonomi är något som i allra högsta grad ligger till grund för många av de beslut som vi tar i vardagen. Likaså hos respondenterna kunde jag tydligt se detta mönster, då det handlade om val av lunch. De allra flesta svarade att de tog med mat från hemmet, detta för att det skulle bli för dyrt att äta ute varje dag. Även Ekström (1990) menar att ekonomi, tid och de sociala relationerna spelar roll för oss när vi väljer vad vi ska äta.

Smak och mättnad

När vi äter så handlar det inte bara om att få i oss näring, utan också mättnad, social gemenskap och trygghet (Borg, 2005). Mättnad och social gemenskap var de två viktigaste faktorerna för respondenterna vid intag av en lunchmåltid, vilket kan ses som ett steg i Janssons (2002) resonemang om att måltidens betydelse för social gemenskap kommer att bli viktigare än själva maten. Men även smaken var viktig för deltagarna i studien och de menade att man inte vill äta något som man inte tycker om. Ekström (1993) anser att kunskap, tradition och smak spelar stor roll när vi väljer vad vi ska äta.

Media kan ibland ge oss en bild av att samhället är på väg in i ett snabbmats samhälle, men enligt studien *En matdag i Norden* (2001) så framgår det att vi fortfarande lagar mat, kanske inte lika ofta som tidigare, men vissa människor i samhället gör det fortfarande i hög grad. Detta framkom även tydligt bland respondenterna där endast en av åtta inte valde att ta med sig mat från hemmet till skolan.

Kommunikation

Vid en måltid finns det en enkel kommunikation som respondenterna i undersökningen tog fasta på. De ansåg att man kan använda maten som kommunikationsmedel kring måltiden för att ha en mer utbredd social gemenskap i klassrummet. Eftersom alla har en åsikt om maten och ett förhållningssätt, antingen positivt eller negativt så beskriver Statens livsmedelsverk (2001) att kommunikationen kring måltiden är enkel. Ekström (1993) menar att måltiden är uttryck för kommunikation människor emellan, vilket stämmer bra överens med vad respondenterna sa. En av respondenterna ansåg att samtalen kring måltiden var viktigt i skolan

för att hinna med att reflektera och diskutera kring det som hänt i skolan, eller som är aktuellt i skolsituationen för tillfället.

Smidighet

Alla respondenterna var överens om att smidigheten var en faktor som bidrog till att de tog med sig mat från hemmet. Detta kan kopplas samman med tidsbrist i skolan, eftersom det kan bli ganska stressigt om man ska gå till en restaurang och äta lunch. När det handlar om smidighet så kan man kanske jämföra det med att det i några av de Nordiska länderna börjar bli vanligt att äta kall lunch. Kjaernes (2001) menar att det blir vanligare med kall lunch eller en lättare lunch, vilket skulle kunna ha med tidsbrist och stress i vårt samhälle att göra.

6.2 Samhörighet och social gemenskap

I Sverige är det mer vanligt att vi äter tillsammans med någon, än att vi äter själva då det handlar om måltider utanför hemmet (Kjaernes, 2001). Varför det är på det här sättet kan man fundera på, men utifrån min analys kan jag tydligt se ett mönster kring detta. Samtliga deltagare valde att äta tillsammans med sina klasskamrater, en av respondenterna uttryckte även att det skulle kännas konstigt att sätta sig själv i ett hörn och äta. Utifrån detta kan man kanske utläsa att det är ett naturligt och vanemässigt uppförande att äta tillsammans med andra om man har möjligheten. Redan i en studie från 1988 kunde man se det här mönstret, då deltagarna i studien satte högt värde på familjemåltiden och majoriteten menade även att de inte gärna äter själva om det inte fanns synnerliga skäl till detta (Jansson, 1988). Det är viktigt för oss att få känna samhörighet med andra människor, vilket är väldigt lätt att tillfredsställa genom måltiden (Abrahamsson m.fl. 1999). En av respondenterna uttryckte även att det är lätt att samlas kring en måltid. Detta har vi gjort sedan lång tid tillbaka om man ser på våra traditioner och därför blir det enkelt att känna den här samhörigheten med varandra, eftersom det finns en tydlig länk som kopplar samma oss, nämligen måltiden.

I skolan ansåg de flesta av respondenterna att det är viktigt med social gemenskap för att skapa en bra stämning i klassen. Jansson (2002) tror att maten kommer få en alltmer underordnad betydelse, samtidigt som måltidens sociala funktion i samhället blir allt viktigare för människorna och för samhället.

Fjellström (2007) menar att den sociala gemenskapen är kopplad till vår identitet och tillhörighet i samhället. Samtidigt som Svedberg (2007) anser att vi behöver andra människor i vår närhet som kan ge energi åt vårt sociala liv. Detta kan kopplas samman med det som en av respondenterna sa, som handlade om att vi behöver social gemenskap i skolan för att ge energi åt varandra i jobbiga skolsituationer. Om det är mycket att göra i skolan och man känner att man inte hinner med, så är den där extra uppskattningen från en klasskamrat så viktig. Den kan betyda mer än något annat på en hel dag och även ge energi för att orka med skolan.

6.3 Undervisning i skolan

Många av respondenterna tyckte att elevinflytande var viktigt för att låta eleverna känna att de kan påverka sin skolsituation. Selberg (2001) menar att lusten för lärande ökar om man får möjligheten att vara med och påverka det man ska arbeta med och hur det arbetet ska ske. Eleverna vill också ha mer inflytande över sin situation i skolan, inte bara för trivselns skull

utan även för lärandet och kvaliteten i detta lärande (Selberg, 2001). Respondenterna uttryckte även att de ville samtala med eleverna och vara lyhörda för deras tankar och önskemål.

Allt hushållsarbete är socialt, vilket gör hem- och konsumentkunskap till ett socialt ämne, där kunskap i handling praktiseras (Grönqvist & Hjärleskog 1998). Kunskap i handling innebär att man lär sig genom att vara delaktig. Detta ansåg många av respondenterna också vara viktigt, att eleverna får en chans att vara delaktiga.

Respondenterna talade även om att de ville skapa en stämning vid måltiden som eleverna vill komma tillbaka till och genom att samtala med eleverna skapa en måltidssituation som de uppskattar och trivs med. Även i läroplanen står det att eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska också få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva olika känslor och stämningar i skolan (Utbildningsdepartementet, 2006).

Hur aktiv och engagerad är läraren för att skapa social gemenskap i klassrummet? Några av respondenterna tog upp den här problematiken vid intervjuerna. Vissa av respondenterna ansåg att läraren borde försöka smälta in mer i gruppen för att låta eleverna få en trivsamt måltid, där inte enbart skolämnet behöver beröras. Eftersom social gemenskap är ett av de fyra kunskapsområdena i ämnet, så kan läraren lugnt och stilla njuta av elevernas måltid, och se det som ett lärandetillfälle att eleverna är sociala med varandra och inte bara äter maten för att få gå därifrån.

Vid intervjuerna tog alla respondenterna någon form av elevperspektiv. Utan att tänka på tid och rum i klassrummet, så ville alla respondenterna göra det bästa för att engagera eleverna i lektionerna. Detta ser jag som väldigt positivt och hoppas verkligen att de har kvar den här åsikten då de själva arbetar som lärare en dag. Men utifrån mina egna erfarenheter kan jag se en problematik. Då lektionerna är väldigt olika långa beroende på skola, så kan det ibland bli så att man måste skynda på eleverna och låta dem äta när de är klara för att hinna med allt på lektionen. Lektionerna kan variera från 60-120 minuter vilket har väldigt stor betydelse på hur man kan strukturera lektionerna. Men i undersökningen framkommer att respondenterna ville göra eleverna delaktiga i lektionerna. Nästan alla respondenter sa någon gång under intervjun att de ville samtala med eleverna och se hur eleverna såg på olika saker och vad de ville förändra för att göra något bättre på lektionen. Selberg (2001) skriver om hur viktigt det är med elevinflytande. Elevernas engagemang ökar om de verkligen ges möjligheten att påverka sin egen arbetssituation. För elevdemokrati kan man inte begränsa till några speciella beslutsorgan, utan det måste vara en del av hela skolans verksamhet. Även i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Utbildningsdepartementet, 2006) står det att skolan ska arbeta för att eleverna utvecklar sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar, genom att aktivt delta i planeringen av den dagliga undervisningen.

6.4 Slutsatser

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att deltagarna i studie tyckte att måltiden är väldigt viktig för att skapa social gemenskap mellan människor både i sitt eget liv och i sin profession som blivande lärare. De ansåg också att social gemenskap kan skapas genom olika former av kommunikation, där man som lärare kan försöka tillgodose elevernas önsningar. När de själva väljer mat är det viktigt med sällskap, ekonomi, smidighet och mättnad.

6.5 Fortsatt forskning

Under arbetets gång har två tankar uppkommit kring fortsatt forskning på området. Den ena är att undersöka hur eleverna i grundskolan ser på måltidens betydelse för social gemenskap. Är det lika viktigt för eleverna som för de blivande lärarna? Den andra tanken är att göra en liknande undersökning men då genom en enkät, för att få ett bredare och större urval som ger möjlighet till generalisering.

7. Referenslista

- Abrahamsson, Lillemor, Andersson, Agneta, Becker, Wulf (1999). *Näringslära för högskolan* (4:e uppl.). Stockholm: Liber.
- Andersson, Bengt-Erik (2003). *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Elanders digitaltryck: Göteborg.
- Borg, Jan (2003). *Lunchpaus – nyckeln till ett friskare arbetsliv*. Mjölkrämjandet
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. Studentlitteratur: Lund.
- Ekström, Marianne (1993). *Den irrationella konsumenten och den svärmätta maten*. I Sociologi i dag Nr 1-1993. s. 47 – 63
- Ekström Pipping, Marianne & Jonsson, Inger M. (2007). *Familj meals: Competence, cooking and company*. Paper presenterat vid Nordplus konferens mars 2007. Göteborgs Universitet.
- Ekström, Marianne (1990). *Kost, klass och kön*. (Umeå studies in sociology No 98). Umeå universitet: Sociologiska institutionen.
- Fjellström, Christina (2007). *Food's cultural system of knowledge – meals as a cultural and social arena*. Department of Home Economics: Uppsala Universitet
- Grönqvist, Margareta & Hjalmskog, Karin (1998). *Hemkunskap – betraktat ur ett didaktiskt perspektiv*. TK tryck: Uppsala.
- Jansson, Berith (2002). *Framtidens matrender och livsstilar*. Pedagogiska magasinet, Nr 01/2002.
- Jansson, Sören (1988). *Maten och myterna*. Vår föda 1988:40
- Kjaernes, Unni (2001). *Eating Patterns – A day in the Lives of Nordic peoples*. Statens institut for forbruksforskning: Report No. 7-2001
- Mäkelä, Johanna (2001). *The Meal Format*. I *Eating Patterns. A Day in the Lives of Nordic Peoples*, Ed. Unni Kjaernes. Rapport no. 7:2001. Lysaker: SIFO, 125–158
- Patel Runa & Davidsson Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur: Lund.
- Selberg, Gunvor (2001). *Främja elevers lärande genom elevinflytande*. Studentlitteratur: Lund.

- Skolverket (2000). *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2005a). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003: Hem- och konsumentkunskap*. (Ämnesrapport till Rapport 253). Förf. Ingrid Cullbrand., & Monica Petersson. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2005b). Om skolväsendet, Grundskolan.
Hämtat 070425. <http://www.skolverket.se/sb/d/663>
- Statens livsmedelsverk (2001). *Mat och kostbehandling för äldre: problem och möjligheter*. Uppsala: Statens livsmedelsverk.
- Stingerfonden (1999). Etikregler. Hämtat 070420.
<http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>
- Svedberg, Lars (2007). *Grupp-psykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Studentlitteratur: Danmark.
- Thors, Christina (2005). *Samtal kring en rödbetspaj*. Pedagogiska magasinet, Nr 04/2005.
- Utbildningsdepartementet (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.

Bilaga

Intervjufrågor

1. Vad har du ätit till lunch idag?
2. Varför valde du att äta just den maten?
3. Vem hade lagat maten, eller var köpte du den?
4. Hur väljer du att äta din lunch i skolan? Var, hur och med vem?
5. Varför väljer du just detta sätt?
6. Vad är viktigt för dig vid intag av en lunchmåltid i skolan?
7. Hur tänker du kring måltidens betydelse för social gemenskap?
8. Hur ser du på den här aspekten i en undervisningssituation?
9. Kan du ge exempel på varför det är viktigt att undervisa om måltidens betydelse för social gemenskap i skolan, eller varför det inte är viktigt?
10. I kursplanen för hem- och konsumentkunskap på grundskolan, finns det mål att sträva mot där följande mål är taget ur: *Utveckla förståelse för måltidens betydelse för gemenskap*. Hur ser du på det här målet?
11. Kan du ge exempel på hur man kan undervisa om måltidens betydelse för social gemenskap?